

Порока Станіслав Григорович

Ад'юнкт ад'юнктури

Помаза-Пономаренко Аліна Леонідівна

НК – доктор наук з державного управління

Національний університет цивільного захисту України

ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ У СФЕРІ ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КРАЇНАХ ЄС

Національна безпека як стан правової упорядкованості життя суспільства і держави є ключовим фактором самозбереження українського суспільства. Потужні процеси глобалізації, які почалися на початку XXI століття, радикально посилили взаємозалежність країн, вивели на світову арену нових впливових акторів міжнародного життя (транснаціональні корпорації, міжнародні організації, форуми, міжурядові організації тощо). Ефективне реагування на нові загрози, виклики та небезпеки стало неможливим в рамках однієї держави [1]. Реальність зміцнення національної безпеки переважно залежить від раціонального переосмислення традиційних догм і стереотипів в розумінні цього феномена, а також форм і методів його забезпечення в поточних трансформаційних умовах, що протікають в Україні. Реалізація Україною стратегії інтеграції до ЄС обумовлює необхідність врахування досвіду країн, в яких трансформації інститутів безпекового сектору, відповідно до європейської демократичної традиції, завершені. При цьому, в реалізації стратегії інтеграції до ЄС є необхідним усвідомлення відмінності стартових позицій, змісту завдань та характеру загроз національній безпеці для держав, що входять до ЄС та України.

На зміст та шляхи реалізації питання державної політики у сфері національної безпеки та оборони країн членів ЄС впливають такі чинники як: усталеність політичної системи країн, в тому числі діяльність органів державної влади здійснюється за чіткого розподілу функцій та повноважень влади та в умовах контролю громадянського суспільства; членство в НАТО переважної більшості країн; головне завдання полягає у збереженні існуючих високих стандартів життя, демократичних прав і свобод; направленість зовнішньополітичної політики на стратегію «Єдиної Європи», мета якої формування самостійного впливового центру сили, але при цьому зовнішня політика та оборона поки що залишаються у виключній юрисдикції національних урядів. Вирішальний вплив на державну політику у сфері національної безпеки в ЄС здійснюють відносно нові глобальні загрози (тероризм, релігійному екстремізм й сепаратизм тощо), інтеграційні процеси, збільшення повноважень наддержавних інститутів та громадських організацій з питань безпеки та оборони [2].

Початком збільшення повноважень наддержавних інститутів та громадських організацій з питань безпеки та оборони можна вважати внесені у 2007 році зміни до Договору про створення Європейського Співтовариства та Договору про ЄС. До пунктів договору було внесено колективну відповідальність країн-членів ЄС, обов'язкове надання допомоги всіма можливими засобами країні, що стала жертвою агресії. З цього почала розвиватися концепція чотирьох «кілець безпеки» яка покликана пов'язати цілі окремих держав у сфері національної безпеки, такі як: безпеки людини, колективної безпеки, колективної оборони, забезпечення і розповсюдження стабільності. При цьому Україну можемо віднести до четвертого кільця безпеки, бо воно напряму пов'язане з зовнішньою політикою безпеки й передбачає застосування широкого арсеналу засобів (політичних, економічних та ін.) з метою розв'язання проблем в приграничних регіонах. Таким чином виключаючи розповсюдження загроз на власні території [3]. Однак, варто відзначити, що через неприпустимість участі збройних сил у внутрішньополітичному житті (згідно з законодавством ЄС), діяльність органів державної влади у сфері національної безпеки направлена на максимальне сприяння інститутам громадянського суспільства у даному питанні.

Таким чином європейська системи безпеки й оборони базується, на засадах «європейської ідентичності у сфері безпеки й оборони». Дана концепція, являє собою

спільне створення європейських сил безпеки та оборони. Інституції ЄС здатні відігравати значно більшу роль у просторі безпеки на глобальному рівні та проводити власну колективну політику безпеки. Водночас варто мати на увазі, що ЄС складається з ряду держав (неформальних об'єднань), тобто не є монолітною структурою, що у свою чергу іноді призводить до переслідування протилежних інтересів. Доцільно, також буде взяти до уваги наявні суперечності в політичній площині між державами ЄС та складність питання фінансування загальної безпекової сфери в бюджетній політиці більшості держав-членів ЄС. Все це породжує, у свою чергу ряд бюрократичних процедур, що ускладнює прийняття рішень у сфері безпеки й оборони ЄС та заважає оперативному реагуванню.

Національна безпека в різних країнах має свої особливості, історію становлення структури та властиві йому форми діяльності. Через це, для міжнародної спільноти являється можливим формулювання лише загальних принципів і цілей як: підзвітність, прозорість і громадський контроль над сектором. Водночас функції контролю за діяльністю структур сектора безпеки в різних напрямках (правовому, політичному, управлінському, фінансовому) здійснюють інститути громадянського суспільства в кожній країні окремо. Розглядаючи сучасний стан інститутів громадянського суспільства в Україні ми можемо прийти до невтішного висновку. З боку зазначених інститутів виконання ними завдань щодо ефективного контролю за процесом формування політики національної безпеки відбувається не повною мірою. В цілому на перше місце в політиці висуваються інтереси фінансово-промислових угруповань, і фактично не мають усталеної системи (як в країнах Євросоюзу) поглядів на політику безпеки та оборони. У свою чергу, недостатній рівень матеріально-технічного, фінансового та кадрового забезпечення унеможливорює громадським об'єднанням стати повноцінним елементом системи громадського контролю і, таким чином, реалізувати Україною стратегії інтеграції до ЄС в найближчі роки.

Отже, для входження України до Європейської спільноти необхідно посилити роль громадських організацій у здійсненні ними контролю у сфері національної безпеки України. Це вимагає внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» Розділ III Демократичний цивільний контроль [4]. Разом із тим залучення громадських організацій має бути виваженим, адже згідно з даними Державної служби статистики України наразі, значна частина фінансування громадських організацій відбувається за рахунок міжнародно-технічної допомоги [5]. Такі шляхи фінансування створюють додаткові загрози національній безпеці України. Усе це вказує на перспективність подальших наукових досліджень пов'язаних із розвитком громадського цивільного контролю у сфері національної безпеки України.

Бібліографічні посилання

1. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы // Междунар. Отношения. 1999. URL: <http://lib.ru/POLITOLOG/AMERICA/bzhezinskij.txt> (дата звернення 26.11.2020 року).

2. Серкевич І. Р. Формування політики України у сфері національної безпеки (на прикладі Великої Британії та Німеччини) // Держава і право. Серія «Юридичні науки». 2017. URL:

<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2408/1/%d0%a1%d0%b5%d1%80%d0%ba%d0%b5%d0%b2%d0%b8%d1%87%20%a0.%20.pdf> (дата звернення 27.11.2020 року).

3. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) // НАДУ. 2012. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/Derzhavne-upravlinnya-u-sferi-natsionalnoyi-bezpeki.pdf> (дата звернення 25.11.2020 року).

4. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення 12.11.2020).

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>